

Реферат на тему: "Юрій Мушкетик"

Юрій Мушкетик

Юрій Мушкетик

Твори Юрія Мушкетика, як зазначалось ще у передмові до двотомного видання творів прозаїка (1979 р.), "добре знає не тільки український читач, вони викликають жваву зацікавленість у всесоюзної критики. Кращі твори письменника спонукають до широких творчих роздумів; критика підключає їх до дискусій з приводу важливих назрілих проблем, характерних явищ, провідних тенденцій розвитку багатонаціональної радянської літератури".

Після цього видання, до якого ввійшли романи "Біла тінь", "Крапля крові", "Жорстоке милосердя" та історична повість "Семен Палій", побачили світ нові романи — "Позиція", "Рубіж", "Яса", "Вернися в дім свій" та повісті "Біль", "Обвал", "Білий лебідь

на чорному березі".

Гостроконфліктні, проблемні, сповнені і радощами й болем за нашу історію, життя, людину, аналітичні щодо минулого й прогностичні щодо тенденцій сучасності, ці твори стали помітними віхами в розвитку всієї української прози, частина з них перекладена іноземними мовами й визнана зарубіжними читачами.

Зріс авторитет Ю. Мушкетика і як громадського діяча: депутат Верховної Ради, керівник Співки письменників України, він ставить життєво важливі питання екології, мови й національної самосвідомості та історичної пам'яті народу, його суверенності і умов розвитку гуманізму, культури, і це знаходить гарячий відклик у серцях читачів.

Стає очевидним: Ю. Мушкетик — продовжувач великих традицій Панаса Мирного, М. Коцюбинського, В. Стефаника, А. Головка, але водночас — яскрава індивідуальність, що має свою тему, свій ідеал, метод та стиль. Все це бере соки з джерел історичного, соціального, духовного життя народу та з глибин мислення самого митця.

Перше джерело формування особистості Юрія Михайловича Мушкетика — його рідна Чернігівщина. Там, у с. Вертіївка Ніжинського району, він народився, виріс, закінчив школу, звідти вступив на філологічний факультет Київського університету, і пішов у великий світ.

Ця земля багата історичними традиціями. Тут розпочався славнозвісний похід і визріло "Слово о полку Ігоревім" — один з най-значніших шедеврів світового героїчного епосу, тут розвивалися освітні й культурні осередки, з друкарень йшли по Україні книжники й розмаїті видання. Чернігівщина була одним з центрів національно-визвольної боротьби та зумовленого нею державного й культурного відродження українського народу, а потім — революційного руху та партизанських дій у роки Великої Вітчизняної війни. На цій землі виріс автор проекту космічної ракети М. Кибальчич, розвивались шедеври фольклору, кобзарського мистецтва, живопису, музики, творили П. Куліш, Б. Грінченко, А. Свидницький і Л. Глібов, М. Коцюбинський і

П. Тичина, В. Еллан-Блакитний, В. Чумак і О. Довженко. Ю. Мушкетик дуже рано виявив не лише жагу знань правди-істини, а й мужність характеру: він звертається до сторінок героїчної боротьби за свободу України, й 1954 р. виходить його перший історичний роман "Семен Палій". Пізніше автор зізнається: не все в творі задовольняє й читачів, і, тим більше, його самого. Зокрема в трактуванні ситуацій, конфліктів, подій і характерів історичних героїв він мусив іти за офіційними канонами. Однак мусив — не означає йшов. Погляд Ю. Мушкетика зупиняється на епічній постаті героя, який приваблював і роздумом, і лицарським благородством. Лірично, з синівською любов'ю зображено й посполитих, і козаків; нетрадиційно — без зайвого шаржування, спрощення, одномірної негативної демонізації, а через призму реальності соціальних відносин — гетьмана Мазепу. Ще в першому творі Ю. Мушкетик виявив прагнення до поглибленого психологізму, об'єктивних критеріїв оцінки людей і подій. Цей метод бачення минулого виявляється домінуючим і в наступному творі — повісті "Гайдамаки" (1957), а особливо в романі "Яса" (1987).

Можна сказати: це природньо, адже проміжок часу між творами — у тридцять років. Але правда в іншому. Осмислення історії не полишало Ю. Мушкетика ніколи. Більше того, щоб повніше й глибше осмислити історію України, письменник звертається до аналізів історії стародавніх Греції і Риму. Предметом його повсякденних студій стають філософія, релігія, етика й культура, при тому як на рівні сім'ї й держави, буття окремих людей, так і цілих соціальних верств. Як наслідок з'являються філософсько-аналітичні, глибоко полемічні твори "Смерть Сократа" (1971), "Суд над Сенекою" (1978), призначення яких полягало в паралельному освітленні досвіду свого та інших народів. Досвіду й позитивного (громадянська мужність Сократа, що воліє прийняти смерть, але не зрадити своїм ідеалам та друзям, своїй педагогіці), і гіркого, болючого (Сенеки), зокрема у сфері людської совісті, гідності, честі. Мета письменника — пробудження й піднесення індивідуальної, класової, національної самосвідомості, духовності сучасників, тому він і зображує "суд над Сенекою" студентів другої половини ХХ століття, через призму якого постає справжня сутність не лише "підсудного", а й їх самих. Пізніше Ю. Мушкетик напише повість "Білий лебідь на чорному березі" (1989), в якій постають Рим і наша Вітчизна, доля гнаного режимом Октавіана Овідія й знищеного сталінським терором Поета.

Письменник ще десять років тому завершує свій кращий історичний роман "Яса", який, проте, знаходить шлях до читача лише в роки перебудови.

Справді: панорамний твір, в якому постають Україна, Крим, Турція упродовж десятиліть, має кілька сюжетних ліній, пов'язаних з долями патріота Сироватки і його сина, турецького бранця Лаврі-на, гетьманів Дорошенка й Самойловича, зрадницького існування безпринципного Марка, — але й на цей раз в центрі зображення — життя кошового Запорозької Січі Сірка. Це і показ життя народу в трагічний період історії після смерті Богдана Хмельницького, коли беззахисний край облягли і зовнішні вороги (в особі ратоборців Криму й лицемірних владик Туреччини, жорстоких, кривавих колонізаторів шляхетської Польщі й підступних, корисливих московських царедворців) і

свої, внутрішні, ті, що прирікали свій народ на безсилля і муки або класово-гнобительською, або угодівською чи й зрадницькою політикою.

Знову привертають увагу риси творчого методу романіста: події загальнонаціонального значення постійно простежуються Ю. Мушкетиком за допомогою всебічного аналізу й нещадного самоаналізу, мук совісті, часом — справжнього самокатування героя. Не завжди висновки й оцінки Сірка співпадають з визначеними історією. Романіст і не прагне ідеалізувати загалом мужнього, чесного й далекоглядного не тільки полководця, а й політичного діяча, яким був Сірко. Його мета — через правду про Сірка дійти до істини про історичну долю нації. Тому романіст дає широкий — і в плані інтимних, родинних стосунків Сірка, драми його сім'ї, і в плані воєнно-політичної діяльності героя — одного з справжніх вождів — життєпис центрального персонажа. Але завжди і за кожним описом ми бачимо інтереси суспільства: чи то у війні з татарами й шляхтою, чи то у складних взаємовідносинах з гетьманами. У творі "Позиція" його герой Федір Грек у момент тривожних роздумів робить висновок: "Певно, людині іноді все-таки потрібно обдумати себе і своє життя", інакше не зміниться на краще ні вона, ні її світ.

Про Сірка Ю. Мушкетик також пише, дбаючи про сучасність та будучину. Не випадково вершиною духовного життя й цього персонажа стає епізод, коли він думає: буття треба бачити у всьому його багатстві, різноманітності, суперечностях, неприпустимі одно-мірність і однолінійність. Ось і він, Сірко, "був молодий і дикий, як степовий вітер. І нічого йому не було потрібно, тільки степ та кінь, та зорі над головою. Лише після смерті синів збагнув, що людина — то не тільки степ, кінь і зорі. Людина — вона тоді, коли думає про інших людей, коли молиться за інших і коли їй болять їхні рани". Через роздуми про людину, про своїх соратників, Сірко піднявся до розуміння обов'язків перед дружиною, синами, рідною землею, бойовим товариством, а тим самим піднявся до величі і безсмертя. Такими виявилися справжні народні натури Сироватка та Лаврін, що стали символами людської величі, вічності. А гетьманів Дорошенка, Самойловича не порятували ні багатство, ні хитрість, ні військова кмітливість та влада: їх імена назавжди пов'язані з символами двоєдушності, слабосилості, бездуховності, а то й зради. Отже,— смерті ще за життя.

Соціальна справедливість, національна свобода, гуманізм та висока духовність особистості — ось ідеали Ю. Мушкетика. Він зупиняє наш погляд на подіях і постатях драматичних, а то й трагічних. До того ж не лише з найдавнішої історії. Роки війни з фашизмом та повоєнні — предмет роздумів митця у романах, повістях "Вогні серед ночі" (1959), "Чорний хліб" (1960), "Останній острів" (1969), "Жорстоке милосердя" (1973). Характерні навіть заголовки: "Жорстоке милосердя" — про зраджену віру в кохання та дружбу, в романтику юнацької вірності і винагороду за страждання; "Останній острів" — про спробу відсидітися, перечекати, виплисти на поверхню тих, хто ніс в собі антидуховність сталінізму, жорстокість апостолів влади.

Глибокі роздуми про сутність та призначення, можливості людини визначають і зміст, і форму творів "Біла тінь" (1977), "Біль" (1978), "Старий у задумі" (1978),

"Позиція" (1979), "Вернися в дім свій" (1981), "Рубіж" (1984), "Обвал" (1985), "Жовтий цвіт кульбаби" (1987), "Суд" (1989).

Прикметно: персонажі цих творів — і історичні постаті (як Гоголь, Кукольник у повісті "Жовтий цвіт кульбаби"), і типізовані образи людей села ("Позиція", "Рубіж") та міста ("Вернися в дім свій", "Біла тінь"); представники як трудових професій (мати у повісті "Біль"), так і науки, творчої інтелігенції ("Старий у задумі"). Так само розмаїта й палітра жанрів Ю. Мушкетика: маємо історичні, соціально-психологічні романи ("Гайдамаки", "Крапля крові"), повісті-притчі ("Старий в задумі", "Біль"), філософсько-психологічні драми ("Смерть Сократа").

Але є те спільне, що визначає цілісність ліро-епосу Ю. Мушкетика — пошук сутності людини, меж її можливостей, причин смерті і безсмертя, добра і зла. Це також прагнення досліджувати людину, щоб бачити її зсередини, а тим самим спонукати читача пройти шляхи від аналізу до самоаналізу, від оцінки об'єктивної реальності до вироблення суб'єктивного ставлення, власних оцінок та особистої позиції, вибору в найголовніших питаннях буття.

Саме прагнення допомогти людині знайти шлях до істини, а тим піднятися до гуманістичного етичного й естетичного ідеалу, спонукає Ю. Мушкетика зображувати Гоголя в трагічні, а Кукольника в комічні (з точки зору історії) моменти життя. Так само в ім'я пізнання причин величі або нікчемності людини письменник в повісті "Біль" зображує учасника війни Івана через призму болючих роздумів матері (вона не знає, що син відступився у час біди від товаришів, однак відчуває його драму: неповноцінності існування живого, коли побратими з його вини — мертві). Тільки глибини самоаналізу почуттів, дій, роздумів, потаємних замірів допомагають і героєві "Позиції" Греку Відстоювати добро від зазіхань сільських та районних чиновників, а героєві "Рубежа" Оресту повстати проти влади Пароконя, що виступав як благодійник народу, а насправді був геніальним втіленням лицемірства та фальші, демагогії сталінсько-брежнєвського шталту.

Як правило, герої Ю. Мушкетика — максималісти в ставленні до себе, а тому й до інших людей. Через це їхнє життя чесне, красиве, але доля нерідко трагічна. Така вона в архітектора Тищенка (героя роману і п'єси "Вернися в дім свій"), така в героїні оповідання "Суд" — талановитій трудівниці, колись ушлявленої за благородну працю, а нині підсудної Ганни.

Знову властивий методу Ю. Мушкетика принцип: в центрі зображення — кульмінаційна подія (совість села постає як його ганьба), за якою — історія життя Ганни, а водночас — історія не лише села, а й усього селянства, держави, в якій сталінізм афішував себе як втілення народолюбства, а був прикладом найжорстокішого антигуманізму.

І на цей раз окремий факт набуває значення символу, "буденна" подія — метафоричності та притчевості. Драма Ганни жорстока, бо судять її ті, хто вчора хвалив, отже — лицемірні й фальшиві друзі. А твір, лаконічний за об'ємом, суворо-реалістичний за стилем, набуває значної узагальнюючої сили, бо картина суду над

довірливою жінкою — то суд над всім тим, що зумовило кризу соціальних, національних, духовних відносин суспільства і саме мусило стати підсудним.

Правда життя — в ім'я торжества істини, справедливості, духовної честі, свободи — така громадянська й художня мета творів Ю. Мушкетика. Це й визначає високу суспільну значущість доробку митця, його новаторську сутність, перспективу творчого розвитку.

Література

1. Дубина М.І. Українська література.-К :Освіта,1997.-360с.
2. Непорожній О.С. Українська література.-К :Освіта,1995.-623с.
3. Петренко А.О.Юрій Мушкетик.-К.: Освіта, 1978.-280с.
4. <http://www.day.kiev.ua>
5. <http://www.vlada.kiev.ua/ums>